

RUDOLF POPPER

31. 1. 1873 – 7. 5. 1967

Malíř česko-německo-židovského původu Rudolf Popper se narodil 31. ledna 1873 ve Vídni. Otec Ferdinand Popper pracoval jako dělník v továrně na koženou galanterii, matka Karolina pocházela z obce Veselá na Zlínsku. Rodina žila ve skromných poměrech a situace se ještě zhoršila po smrti otce, který z neobjasněných příčin v roce 1875 spáchal sebevraždu. Stalo se to v době hluboké hospodářské deprese, kdy stejně jako tisíce dalších přišel o práci a byl dlouhodobě nezaměstnaný. Existují dohady, že snad proto se rozhodl svůj život ukončit. V roce 1877 se matka znovu provdala a otčím jejich finanční situaci o něco vylepšil, přesto bída provázela malíře celé dětství.

O Popperově dětství a mládí je jen málo informací a v některých skutečnostech se rozcházejí. Základní a měšťanskou školu navštěvoval ve vídeňské čtvrti Neubau. Na „měšťance“ však absolvoval pouze jednu třídu, potom odešel do učení. Jako malý také pobýval nějaký čas u svého strýce na Moravě v Napajedlích. Kvůli slabé tělesné konstituci se Popper těžko rozhodoval, jaký učební obor si zvolit. Chtěl se vyučit cizelérem, nakonec si však vybral litografický závod A. Becka a během učení navštěvoval večerní kreslířský kurz. Tehdy se projevil jeho velký výtvarný talent a na doporučení svého učitele se přihlásil k přijímacím zkouškám na vídeňskou Akademii výtvarných umění, kam byl přijat do malířské třídy k profesoru Griepenkerlovi. Po úspěšném dokončení studia v roce 1894 uskutečnil studijní cestu do zahraničí. Nejprve zamířil do Mnichova, kde pracoval na freskové výzdobě kostelů, později do Sarajeva a Mostaru. Hospodářsky, nábožensky i kulturně odlišné místo monarchie malíře velmi zaujalo, dokonce zde získal menší zakázku – návrh na gobelín a portrét arcibiskupa Josefa Stadlera.

V roce 1900 se v Paříži konala Světová výstava a Popper se rozhodl ji navštívit, nakonec v Paříži zůstal pět let. První rok studoval na pařížské malířské akademii a na živobytí si přivydělával kreslením mikroskopických preparátů pro vědecké publikace. Ve městě umění byl spokojený, získal zde mnoho podnětů pro svoji tvorbu, dokonce se prý setkal s Františkem Kupkou. Pařížský pobyt ho velmi obohatil, musel ho však ke své lítosti ukončit, protože jeho zdravotní potíže (trpěl silnou mykózou vousů) vyžadovaly změnu prostředí. Velmi nerad opustil Paříž a usadil se v Lyonu, kde se jeho zdraví rychle zlepšilo. Ani tady ho však malování neuživilo, a tak se nechal zaměstnat ve fotografickém ateliéru jako kolorista fotografií a malíř portrétů podle fotografií. V tomto období se také začal aktivně zapojovat do náboženského života.

Po vypuknutí první světové války v srpnu 1914 byl Popper jakožto rakouský občan zatčen a poslán do internace na Korsiku. V bývalém dominikánském klášteře v městečku Corbara, a později ve vesnici Oletta poblíž Bastie, strávil pět let. Životní podmínky tu byly velmi tvrdé, v klášteře nebyla voda ani elektřina. V prostorách určených pro 40 mnichů žilo natěsnáno téměř 900 lidí.

Ti se všemožně snažili zlepšit své životní podmínky, hlavně stravu. Pěstovali zeleninu, tabák, chovali králíky, prasata, postavili pec na pečení chleba. Později mohli pracovat i mimo klášter. Mezi internovanými byla řada zajímavých osobností různých profesí – malíři Gustave Lino a Max Schulze-Sölde, fotograf českoněmeckého původu Rudolf Franz Lehnert, dále pastor, ornitolog, hudebník, ale i mnoho řemeslníků a zemědělců. S mnohými Popper navázal celoživotní přátelství a dopisoval si s nimi až do své smrti. Po návratu do Vídně v roce 1919 se malíř znovu dostal do potíží. Po otci byla jeho domovinou obec v Čechách, z rodného města, kde chtěl zůstat, ho ale vyhostili. Odjel do Prahy, která pro něj byla neznámá a po krátkém pobytu byl poslán do „karantény“ do bývalého ruského zajateckého tábora v Terezíně.

V roce 1926 se Rudolf Popper natrvalo usadil na Střekově u Ústí nad Labem, kde si vybudoval ateliér a živil se malováním portrétů ústeckých obyvatel. Vedl také malířské kurzy pro veřejnost a biblické hodiny. Popper byl věřící člověk, a to ho přivedlo do volného sdružení vykladačů Bible Neu-Salems-Gesellschaft. Udržoval kontakty i s levicově orientovanými sociálními demokraty a komunisty, pro něž kreslil návrhy plakátů a letáků. Také byl členem Metznerbundu – spolku německých výtvarníků v Čechách, jehož prostřednictvím se zúčastnil několika výstav.

Po okupaci v roce 1938 byl Rudolf Popper obviněn ze spolupráce s KSČ a zatčen. Z vězení byl pro nedostatek důkazů brzy propuštěn, přesto to pro něj mělo tragické následky. Během věznění nacisté vnikli do malířova bytu, zabavili obrazy a ty nejvýznamnější chemicky znehodnotili – odstranili z nich malbu a malíři vrátili prázdná plátna. Popper se nemohl jako poloviční žid prokázat osvědčením o rasové čistotě, a tak mu Říšská komora výtvarného umění zakázala výtvarnou činnost. Přišel tak o hlavní zdroj obživy. Navíc byl na ulici několikrát přepaden a zbit a další setrvání ve městě pro něj bylo nebezpečné. V kritickém období mu pomohli přátelé, kteří ho „uklidili“ do bezpečí. Několik měsíců ho u sebe ukrýval starosta obce Pohoří Franz Plundrich. Konec roku 1939 a začátek roku 1940 strávil díky režisérovi Siegfriedu Minzloffovi, příteli z korsické internace, v berlínských filmových ateliérech UFA, kde pracoval jako dekoratér. Později ho v Litoměřicích zaměstnal Franz Richter, malíř pokojů a lakýrník, a v lednu 1941 nastoupil do keramické továrny Maresch v Ústí nad Labem jako modelér a retušér. Tady Rudolf Popper zůstal až do roku 1947, kdy odešel do důchodu a věnoval se malování.

S koncem války sice Popperovi přestalo hrozit bezprostřední nebezpečí, ale ani tehdy se mu nevedlo příliš dobře. V roce 1945 byl nucen nosit bílou pásku a několikrát ho na ulici napadli revoluční gardisté. Díky antifašistickému osvědčení se vyhnul odsunu, ale většina Popperových přátel musela odejít a on se zde cítil osamělý. K opuštění republiky se však nikdy neodhodlal. Žil z nuzného důchodu za občasných přilepšení od přátel ze zahraničí, kteří mu posílali potraviny a malířské potřeby. Občas také dostával menší zakázky, jež mu pomáhaly vylepšit skromný rozpočet. Rudolf Popper maloval až do roku 1964, kdy utrpěl úraz na náledí a po vyléčení dožíval v domově důchodců v areálu

duchcovského zámku. Zemřel 7. 5. 1967 v úctyhodném věku 94 let a je pochovaný na střekovském hřbitově.

Rudolf Popper byl především krajinář, ale je považován i za vynikajícího portrétistu. Během okupace nacisté mnoho obrazů zničili a z jeho bohaté malířské tvorby se zachovalo jen torzo, dnes trvale uložené v Archivu města Ústí nad Labem. K nejcennějším patří krajinné akvarely a portréty z období malířovy internace na Korsice, považované za jeho malířský vrchol. Pozornost zasluhují i krajinné studie z Ústecka, na nichž zachytil hrad Střekov, ulice a náměstí v Ústí nad Labem, Litoměřicích, Třebenicích, Benešově nad Ploučnicí a na mnoha dalších místech severních Čech. Významná je dokumentární část jeho tvorby, hlavně kresby strojů barevnými tužkami, ilustrace v knihách kreslené tuší a drobné uhlokresby. Za zmínku stojí i obrazy malované na kachlích keramickými glazurami, které vznikly v letech 1941–1945, kdy pracoval v Mareschově továrně.

Malíř Rudolf Popper byl velmi oblíbený a charismatický člověk. Vyznačoval se skromností, naprosto neuznával pozemský blahobyť a za nejvyšší hodnotu považoval lásku. Nikdy se neoženil, ale nebyl osamělý, svou humanitou a láskou k bližnímu si uměl získat mnoho přátel z uměleckých kruhů i mezi obyčejnými lidmi. Jeho nevšední život byl plný dramatických událostí a životní osudy neprávem téměř zapomenutého malíře by vydaly na román. Hříčkou osudu se ocitl v zemi, kterou si za svůj domov nevybral, přesto si k ní dokázal vytvořit pevné pouto a krajina kolem Ústí zůstala nezapomenutelným způsobem trvale zachycena na jeho obrazech.

(Zpracovala: Jitka Haincová)

Použitá literatura:

KAISER, Vladimír: Ernst Neuschul ; Rudolf Popper: biografie z knihy „Dějiny města Ústí nad Labem“ k výstavě „Z díla Ernsta Neuschula – krajiny a portréty Rudolfa Poppera“. Ústí nad Labem: Muzeum města Ústí nad Labem, 1996. 15 s.

KAISER, Vladimír: Rudolf Popper: umělci, umění a památky Ústecka. Ústecké přehledy, 1982, č. 12, s. 33.

KOUKAL, Pavel: Portrétista a krajinář Rudolf Popper. Ústecký deník, 4. 8. 1. 1996, č. 6, s. 13. 2 obr.

KUNAROVÁ, Stanislava: Duchovní profil malíře Rudolfa Poppera. 1996. Diplomové práce. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Katedra historie. Vedoucí práce Zdeněk Radvanovský.

Rudolf Popper: zapomenutý malíř Ústecka. Vybral, popsal a uspořádal Vladimír Kaiser. Životopis napsala Kristina Kaiserová. Ústí nad Labem: Statutární město Ústí nad Labem, 2015. 152 s. – Ústecká vlastivěda. [Sv.] XI.

VORLÍČEK, Janni: Zažil dvě internace, lágr i zkázu svých obrazů. Děčínský deník, 17. 8. 2016, č. 192, s. 5.

Personální bibliografie:

<http://www.svkul.cz/wp-content/uploads/2017/12/Popper-bibl.pdf>